

ТЕМА 1

Ефикасност - постигането на максимални резултати от използваните ресурси при осъществяване на дейността.

Оптимум на Парето или ефикасност на Парето -

Съвършената конкуренция води икономиката до състояние, при което (1) благосъстоянието на нито един индивид не може да бъде повишено, без да бъде намалено благосъстоянието на друг индивид. Тази ефикасност се постига, когато разполагането на ресурсите става чрез (2) децентрализирания пазарен механизъм, т.е. решенията в икономиката (какво да се произвежда, как да се произвежда и за кого да се произвежда) се взимат от свободно действащи пазарни субекти. Всички Парето отпималности са представени на границата на възможната полезност (максималната полезност, която потребител може да постигне, когато разполага с дадени ресурси).

Парето подобреие - придвижването от точки под границата на възможната полезност към точки по тази граница.

Ефикасност в условията на частично пазарно равновесие - пазара на конкретно благо.

- КРИТЕРИЙ ЗА ЕФИКАСНОСТ: АНАЛИЗ НА ЧАСТИЧНОТО РАВНОВЕСИЕ - $MSB = MSC$

Ефикасност в условията на общо пазарно равновесие - постигане на равновесие в икономиката като цяло. Налице са три критерия за Парето ефикасност (отпималност):

ефикасност в размяната: $MRS_{X,Y}^A = MRS_{X,Y}^B$

ефикасност в производството: $MRS_{L,C}^X = MRS_{L,C}^Y$

ефикасност на връзката между размяна и производство:

$MRS_{X,Y} = MRT_{X,Y}$

Съществуват два типа информационни провали:

• **Непълни пазари:**

Неблагоприятен избор (Adverse Selection) - възниква преди сключването на сделката.

Морален риск (Moral Hazard) - възниква след сключване на сделката

• **Достойни и недостойни блага:**

Достойно благо (Merit good) - потребителите подценяват ползите от благото, следователно $MSB > MSC$

Недостойно благо (Demerit good) - потребителите надценяват ползите от благото, следователно $MSB < MSC$

Функцията на обществено благосъстояние се изобразява чрез съвкупност от криви на обществено безразличие (карта на

безразличие), като всяка следваща крива показва по-високо ниво на обществено благосъстояние.

ТЕМА 2

- Всяка следваща единица от благото, която един индивид потребява не пречи на останалите индивиди също да потребяват допълнителни количества от благото.
- **Пределните разходи** за потреблението на всяка следваща единица са равни на **нула**.
- Когато дадено благо **не е претоварено** (когато нарастващото търсене не води до **влошаване на качеството** или **изчерпване на ресурсите**) в потреблението, **таксуването му не е ефикасно**, тъй като води до спад в потреблението.

	Възможност за изключване от ползите	Невъзможност за изключване от ползите
Конкурентост в потреблението	<i>Чисти частни блага</i> Хранителни стоки, дрехи, автомобили, ценни книжа и др.	<i>Общи блага (ресурси)</i> Атмосферата, световният океан, горският фонд и др.
Неконкурентост в потреблението	<i>Клубни блага</i> Културни и развлекателни услуги, кабелна телевизия, комунални услуги и др.	<i>Чисти публични блага</i> Национална отбрана, морски фар, мерки за опазване на околната среда и др.

ЕФИКАСНО ДОСТАВЯНЕ НА ЧАСТНИ БЛАГА: АНАЛИЗ НА ЧАСТИЧНОТО РАВНОВЕСИЕ -

- **Индивидуална крива на търсенето на едно частно благо** - функция на индивидуалната пределна полза от благото;
- **Пазарна крива на търсенето (функция на пределните обществени ползи) на едно частно благо** - извежда се чрез **хоризонтално** сумиране на съответните индивидуални криви на търсене (събиране на търсените от потребителите количества за всяко ниво на пазарната цена).

Условие за Парето ефикасно доставяне на едно **частно благо** в икономика от трима души – A, B и C:

$$MB_A = MB_B = MB_C (=MSB) = MSC$$

Условие за Парето ефикасност в икономика от двама души (A и B), в която се произвеждат и потребяват две частни блага – X и Y:

$$MRS_{X,Y}^A = MRS_{X,Y}^B (=MRS_{X,Y}) = MRT_{X,Y}$$

ЕФИКАСНО ДОСТАВЯНЕ НА ПУБЛИЧНИ БЛАГА: АНАЛИЗ НА ЧАСТИЧНОТО РАВНОВЕСИЕ -

- **Индивидуална крива на търсенето на едно публично благо** - функция на индивидуалната пределна полза от благото;
- **Крива на съвкупното търсене (функция на пределните обществени ползи) на едно публично благо** - извежда се чрез **вертикално** сумиране на съответните индивидуални криви на търсене (събиране на ползите, които потребителите получават от всяка допълнителна единица от благото).

Условие за Парето ефикасно доставяне на едно **публично благо** в икономика от трима души – M, N и L:

$$MB_M + MB_N + MB_L (=MSB) = MSC$$

Условие за Парето ефикасност в икономика от двама души (A и B), в която се произвеждат и потребяват две блага – частно P и публично G:

$$MRS_{P,G}^A + MRS_{P,G}^B (=MRS_{P,G}) = MRT_{P,G}$$

ТЕМА 3

- **Коефициент на Джини** - количествен показател за това колко близо до линията на пълното равенство се намира икономиката (или колко далеч). Колкото **по-висока** е стойността му, толкова е **по-голямо** неравенството в обществото.
$$G = A / (A + B)$$

- **кривата на Лоренц**

Разпределението на дохода в съвременната пазарна икономика зависи от две групи **фактори**:

- **собствеността върху факторите на производство** – разпределението на човешкия капитал (знания, умения и т.н.) и разпределението на физическия и финансовия капитал между хората;
- **пазарните цени на факторните услуги** – работна заплата, лихва, рента, печалба.

Социални трансфери:

- парична форма
 - натурална форма
 - ценова субсидия
- данъчно облагане:
- **Прогресивно облагане** – средната данъчна ставка (норма) нараства при увеличаване на данъчната основа (дохода).
 - **Пропорционално облагане** – средната данъчна ставка (норма) остава непроменена при увеличаване на данъчната основа (дохода).

ПРЕРАЗПРЕДЕЛИТЕЛНИ СЪОБРАЖЕНИЯ

- **Утилитарна** функция на общественото благосъстояние (икономика от двама души – А и В):
$$W^U = U_A + U_B$$
- Функция на общественото благосъстояние на **Бернули-Неш** (икономика от двама души – А и В):
$$W^{B-N} = U_A * U_B$$
- **Ролсианска** функция на общественото благосъстояние (икономика от двама души – А и В):
$$W^R = \min(U_A; U_B)$$

- СУБСИДИИ
- ЦЕНОВИ КОНТРОЛ

ЛИНИЯ НА БЕДНОСТ - монетарен показател за идентифициране на бедните в обществото.

ТЕМА 4

- Теорията на **публичния избор** се занимава с механизмите за трансформиране на индивидуалните предпочтения в **общи (колективни) решения** за:
 - равнището на публичните разходи,
 - направленията, в които тези разходи се насочват
 - начините за финансирането им.
- **Индивидуалният най-предпочитан изход от гласуването** е количеството публично доставяно благо, съответстващо на точката на **равенство на индивидуалната данъчна цена и пределната полза, получена от благото**, т.е.:

$$Tx = MBx$$

- правила за гласуване:
 - Обикновено (просто) мнозинство**
 - Единодушие (консенсус)**
 - Квалифицирано мнозинство**

Правилото на Кондорсе - гласуване по двойки между всички алтернативи.

Парадокс на гласуването - не дава ясен резултат, ако гласоподавателите имат **повече от един най предпочитан изход от гласуването**, когато гласоподавателите имат **частни алтернативи** на публично доставяните блага.

Медианен гласоподавател - гласоподавателят, чийто **най-предпочитан изход от гласуването се намира точно по средата на предварително подредените предпочтания**. Формулирана от **Дънкан Блек** - най-предпочитаният изход от гласуването на **медианния гласоподавател** печели, когато се прилага правилото на гласуване с **обикновено мнозинство** и всички гласоподаватели имат **едновърхи функции** на индивидуалните си предпочтания.

- **Единодушие (консенсус) и равновесие на Линдал** - индивидите декларират своята готовност да финансират пределна единица от дадено публично благо и заплащат именно тази сума. Гласуването с единодушие води до **Парето ефикасен резултат**, тъй като :
$$MSC = MSB = \Sigma MB$$
- **Теоремата на Ероу за невъзможността** - едно правило за гласуване следва да отговаря на всички посочени критерии, за да се стигне до ясен обществен избор:
 1. Изборът не трябва да бъде диктаторски.
 2. Гласуването по конкретен въпрос не трябва да се влияе от други алтернативи извън тези, за които се гласува.

3. Гласуването трябва да отчита всички индивидуални предпочтитания.
 4. Трябва да бъде избрана тази алтернатива, която се одобрява от мнозинството избиратели (**Парето ефикасност**)
 5. Предпочтенията на всички гласоподаватели следва да бъдат **транзитивни**.
- Моделът на медианныя гласоподавател в условията на представителна демокрация е разработен от **Антьни Даунс**.

Според **Кенет Ероу**, правилото за гласуване в едно демократично общество трябва да отговаря на следните (пет) **условия**:

- **Недиктаторски избор**: публичният избор не може да отразява предпочтенията само на един индивид;
- **Неограничен обхват**: общественият избор трябва да бъде резултат от индивидуалните предпочтения на всички гласоподаватели, а съвкупността от алтернативи за избор следва да включва всички потенциално възможни алтернативи;
- **Принцип на Парето**: ако всеки индивид в обществото категорично предпочита X пред Y, то общественият избор трябва да бъде X. Ако само един индивид в обществото предпочита X пред Y, а всички останали са безразлични, то общественият избор трябва да бъде X;
- **Независимост от ирелевантни алтернативи**: публичният избор от една съвкупност от алтернативи трябва да зависи само от индивидуалните предпочтения на гласоподавателите по отношение на тази съвкупност от алтернативи и от нищо друго. Например, ако между алтернативи X и Y гласоподавателите изберат X, то при появата на трета алтернатива – Z, те не трябва да променят своя първоначален избор между алтернативи X и Y и да изберат Y;
- **Транзитивност**: ако между X и Y се избира Y, а между Y и Z се избира Z, то между X и Z трябва да се избере Z.

Ролята на бюрокрацията - модел на Нисканен - за разлика от пазарните субекти (частните фирми), държавните служители не са мотивирани от печалба, а от репутация, издигане в йерархията, престиж.

Индивидуална крива на търсенето на публично доставяното благо – функция на намаляващата индивидуална пределна полза от благото: колко количество от благото индивидът би бил готов да „плати“ или да иска при различни нива на полза или цена. Поради намаляващата пределна полза от публичните блага, кривата на търсенето на такова благо ще бъде с наклон надолу.

Данъчна цена – делът (квотата) на индивида във финансирането на 1 допълнителна единица публично доставяно благо, т.е. нарастването на данъчното задължение на индивида при увеличаване на публичните разходи с 1 лв.

Еднакъв поголовен данък – плосък данък.

Пропорционалното данъчно облагане може да се прилага в различни контексти (например върху потребителските разходи, наемите, корпоративни данъци и т.н.), докато плоският данък се използва най-често за облагане на доходите или печалбите, като обикновено е свързан с политическите усилия за облекчаване на данъчната тежест и по-голяма ефективност на събиране на данъци. Пропорционално данъчно облагане може да включва данъчни облекчения, а плоският данък – не.

→ Плоският данък>е>специален вид

пропорционално данъчно облагане, при който се прилага>еднаква ставка>за всички без или с минимални данъчни облекчения. Терминът "пропорционално данъчно облагане" обхваща пошироката концепция, като включва всички случаи на данъци, при които има>еднаква ставка>върху доходите или печалбите.

ПРАВИЛА ЗА ГЛАСУВАНЕ:

● МНОЗИНСТВО:

- **Относително мнозинство** – печели алтернативата, събрала най-много гласове.
- **Обикновено мнозинство** – печели алтернативата, събрала поне 50%+1 от всички подадени гласове.

→ когато броят на гласовете е четно число:

$$M = \frac{N_E}{2} + 1$$

→ когато броят на гласовете е нечетно число:

$$M = \frac{N_O + 1}{2}$$

- **Абсолютно мнозинство** – печели алтернативата, събрала поне 50%+1 от гласовете на всички, които имат право на глас.
- **Квалифицирано мнозинство** – печели алтернативата, събрала поне 2/3, 3/4 или друг дял от гласовете между 50%+1 и 100%.

- **Медианен гласоподавател** – този, чиято най-предпочитана алтернатива е медиана за съвкупността от най-предпочитани алтернативи на всички гласоподаватели.
- **Теорема на медианния гласоподавател** – при едновърхи функции на индивидуалните предпочтения победител на Кондорсе е най-предпочитаната алтернатива на медианния гласоподавател.

ТЕМА 5

- Анализът „Разходи-ползи“ е съвкупност от методи и процедури за **анализ, оценка и подбор на инвестиционни проекти** в публичния сектор на стопанството и се изразява се в **сравняване на ползите и разходите на проектите**. Целта на анализа в обществения сектор е да осигури насочването на публичните средства към тези проекти, които максимизират общественото благосъстояние.
 - В основата на АРП е т. нар. **компенсационен критерий на Хикс – Калдор** - промяна в разпределението на ресурсите, при която печелившите от нея могат напълно да компенсират губещите от промяната и въпреки това да повишат своето благосъстояние.
 - Изпълнението на проект е **Парето подобрение**, ако максималната сума, която печелившите от проекта са готови да заплатят на губещите е по-голяма от минималната сума, която губещите са склонни да приемат, за да се съгласят с проекта.
 - Известен е още като **критерий на потенциалното Парето подобрение**.
-
- Входящите ресурси и готовата продукция на проектите в публичния сектор се оценяват по **цени в сянка** (измерва промяната в общественото благосъстояние в резултат от една единица изменение в количеството блага, които са на разположение в икономиката; **непазарна стойност**, която се използва за оценка на промените в общественото благосъстояние, произтичащи от промени в количеството на даденото благо или ресурс, който не се търгува свободно на пазара.)
 - **Обществената норма на дисконт** осигурява съпоставимост между възникващите в отделните години от проекта ползи и разходи. Два подхода при определянето ѝ:
 - **Обществена алтернативна цена на капитала (SOC)** – тази концепция се базира на разбирането, че публичните инвестиции „известват“ частни инвестиции. Следователно възвръщаемостта на публичен проект следва да е най-малкото равна или дори по-висока от нормата на възвръщаемост на частните инвестиции.
 - **Обществена норма на времевите предпочтения (MRTP)** – нормата на възвръщаемост, при която общество е склонно да се откаже от една единица текущо потребление в замяна на по-голямо бъдещо потребление. Следва да се определи ниска

норма на възвръщаемост за проекти, които се очаква да генерират ползи в дългосрочен период.

- **Метод на очакваната стойност**
- **Метод на очакваната полезност** – отчита склонността на хората към рискове. Склонността към рискове е в обратна зависимост от пределната полезност на дохода.
- **Анализ на чувствителността** – провеждане на анализа при различни стойности на някои от параметрите с цел да се установи ще има ли промени.
- **Критерий на Парето** – всяка промяна в икономиката, която увеличава благосъстоянието на поне един индивид без да намалява благосъстоянието на другите е *Парето подобрение*, т.е. повишава благосъстоянието на обществото като цяло.
- **Компенсационен критерий на Хикс-Калдор** – всяка промяна в икономиката, при която:
 - бенефициентите **могат** напълно да компенсират губещите и да останат облагодетелствани от промяната (Калдор);
 - губещите **не могат** да подкупят бенефициентите да не правят промяната и да спечелят от това (Хикс), трябва да се счита за *подобрение (повишаване) на общественото благосъстояние*.

ОЦЕНКА НА НЕПАЗАРНИ БЛАГА И РЕСУРСИ:

- **Методи на проявените предпочтения** (непазарни методи) – изследва се поведението (избора) на стопанските субекти на (тясно) свързани с оценяваното благо пазари;
- **Методи на декларираните предпочтения** (непазарни методи) – разчитат на **това, което хората казват, че ще направят**, когато са поставени в определени хипотетични ситуации (анкети, интервюта, симулационни игри и т.н.);
- **Метод на трансфера на ползи.**

СОЦИАЛНА НОРМА НА ДИСКОНТ:

Две основни номинации (кандидатури) за социална норма на дисконт:

- **социална норма на времеви предпочтения** (наричана още „потребителска норма на лихвата“) – нормата, при която обществото е готово да се откаже от една (пределна) единица настоящо потребление в замяна на определено (по-високо) потребление в бъдещето;
- **социална алтернативна цена на капитала** (или „социална норма на възвръщаемост от инвестициите“) – пределната норма на възвръщаемост от инвестициите в частния сектор на икономиката.

- **Риск** – всички възможни изходи (результати) и техните вероятности са известни величини.
- **Несигурност** – възможните изходи (результати) са известни, а съответните вероятности – не.

АНАЛИЗ НА ЧУВСТВИТЕЛНОСТТА - измерване на степента на чувствителност на резултатите от анализа „разходи – ползи“ към измененията в съответните променливи.

Използва се в два варианта:

- анализ „**променлива след променлива**“, т.е. разделно третиране на изследваните променливи;
- **анализ на сценариите** – групово (съвместно) третиране на променливите.

ВЕРОЯТНОСТЕН АНАЛИЗ - мощен инструмент за оценка на рисковете и несигурностите в проекти.

- вероятностни разпределения на **критичните променливи** (идентифицирани при анализа на чувствителността);
- вероятностни разпределения на **нетната настояща стойност** (или друг индикатор за атрактивност на оценяваните проекти).

РАЗПРЕДЕЛИТЕЛНИ ЕФЕКТИ - разпределението на нетните ползи от публичния инвестиционен проект между отделните индивиди / групи в обществото. ДВА ПОДХОДА:

- **Имплицитно** (скрито, косвено) претегляне на нетните ползи;
- **Експлицитно** (явно, пряко) претегляне на нетните ползи.

ТЕМА 6

□ Всеки данък имат следните елементи:

- Данъчен обект
- Данъчна основа (база)
- Данъчен субект (платец)
- Данъчен носител
- Данъчна норма (ставка) – разграничават се средна данъчна ставка (ATR) и пределна данъчна ставка (MTR)
- Данъчно задължение

□ Според предмета на облагане:

- Подходни данъци
- Косвени (потребителски) данъци
- Имуществени данъци
- Вноски за социално и здравно осигуряване

□ Според начина на начисляване:

- Данъци на физическа единица (специфични) – този тип облагане се прилага широко при акцизите.
- Адвалорни данъци - данъци, които се изчисляват като процент от стойността на облагаемия обект, като например стоката или имота. Въз основа на принципа на адвалорните данъци, данъчната тежест се определя пропорционално на стойността на обекта, върху който се налага данъкът.

Пример: При ДДС данъчната основа е цената на съответната стока или услуга, а ставката е 20%.

□ Според поведението на средната данъчна ставка:

- Прогресивни данъци – има две разновидности:
 - сложна (етажна) прогресия - форма на прогресивно данъчно облагане, при която **данъчната ставка се увеличава на определени интервали от основата**, но за всеки интервал от данъчната основа се прилага една и съща данъчна ставка.
 - прогресия на Бентам - непрекъснато увеличаване на данъчната ставка с нарастващата основа.
- Пропорционални данъци
- Регресивни данъци - данъци, при които **данъчната ставка намалява с увеличаване на данъчната основа**.

Два подхода към справедливостта на облагането:

- **Принцип на ползата** - всеки индивид участва във финансирането на публичните блага според ползите, които получава от потреблението им. Този принцип е в основата на **ценовата теория** на данъчното облагане.
 - **Принцип на възможността за плащане** - всеки индивид следва да бъде облаган според благосъстоянието му (данъчния му капацитет). Този принцип е в основата на **жертвенната теория** за данъците.
-
- **Хоризонтална справедливост** – хората с **еднакъв данъчен капацитет** трябва да плащат **еднакви данъци**;
 - **Вертикална справедливост** – хората с **по-висок данъчен капацитет** трябва да плащат **по-високи данъци**.
-
- **Данъчна тара** – разлика между брутната загуба на обществено благосъстояние в резултат на данъчното облагане и нетните приходи в държавната хазна, които се използват за финансиране на публичните проекти и мероприятия.
 - Два основни компонента на данъчната тара:
 - разходи за събиране на данъците;
 - загуби на благосъстояние, които са резултат от използването на **деформиращи данъци (излишно данъчно бреме)**.

ТЕМА 7

- Дълговото финансиране е най-важната алтернатива на данъчното облагане.
- **Разпределение на дълговото бреме между поколенията - модел на Лърнър** - разпределението на дълговото бреме между поколенията зависи от това дали дългът е вътрешен или външен.

Рикардианска еквивалентност - дълговото финансиране не променя пазарните лихвени проценти, тъй като стопанските субекти знаят, че погасяването на публичния дълг ще наложи повишаване на данъците в бъдеще.

Потребителските такси, известни още като **квазиданъци**, са цената на някои публично доставяни блага.

ТЕМА 8

► Икономическото разпределение на данъчното бреме

зависи от ценовата еластичност на търсене и ценовата еластичност на предлагане.

► Еластичността на търсенето от цената е процентната промяна в търсеното количество в резултат на определен процент изменение в цената или

$$E^P_d = \Delta Q \cdot P / \Delta P \cdot Q$$

► Способността на доставчиците да прехвърлят данъчното бреме **напред** (при постоянна еластичност на предлагането) зависи от еластичността на търсене:

при $E^P_d > 1$ купувачите понасят по-малка част от данъчното бреме;

при $E^P_d = 1$ данъчното бреме се разпределя поравно между купувачи и продавачи;

при $E^P_d < 1$ купувачите понасят по-голяма част от данъчното бреме.

- При съвършено (безкрайно) еластично търсене цялото данъчно бреме се поема от продавачите.
- При съвършено (безкрайно) нееластично търсене цялото данъчно бреме се поема от купувачите.

► Еластичността на предлагането от цената е процентната промяна в предлаганото количество в резултат на определен процент изменение в цената или

$$E^P_s = \Delta Q \cdot P / \Delta P \cdot Q$$

► Способността на купувачите да прехвърлят **назад** данъчното бреме (при постоянна еластичност на търсенето) зависи от еластичността на предлагане:

при $E^P_s > 1$ продавачите понасят по-малка част от данъчното бреме

при $E^P_s = 1$ данъчното бреме се разпределя поравно между купувачи и продавачи

при $E^P_s < 1$ продавачите понасят по-голяма част от данъчното бреме.

- При съвършено (безкрайно) еластично предлагане цялото данъчно бреме се поема от купувачите.
- При съвършено (безкрайно) нееластично предлагане цялото данъчно бреме се поема от продавачите.

- Най-популярният модел на общо пазарно равновесие е разработен от американския икономист Арнолд Харбъргър.

Основните допускания на модела са:

- само два сектора в стопанството - корпоративен и некорпоративен.
- пазарът е конкурентен, а годишното предлагане на капитали е постоянно.
- държавата въвежда данък върху печалбите само в корпоративния сектор.
- Бремето на корпоративния подоходен данък се носи от всички собственици на капитал в икономиката.

ТЕМА 9

- Бюджетната линия показва максимално възможните количества, които потребителят може да потребява при дадените цени на благата и дохода си.
- Данъкът върху потреблението създава:
 - **ефект на дохода** - потреблението на обложената стока намалява.
 - **ефект на заместването** - потреблението на обложената стока намалява.

Данъчното облагане на трудовите доходи създава:

- **Ефект на дохода** - води до увеличаване предлагането на труд, за да се поддържа предданъчното равнище на потребление.
- **Ефект на заместването** – води до намаляване предлагането на труд, тъй като след данъка свободното време е „по-евтино“ в сравнение с труда.

Всяко изменение в пазарната цена на благото генерира **два вида ефекти**:

- **ефект на дохода** – промяна в потреблението на съответното благо, която е резултат от изменението в реалния доход на индивида;
- **ефект на заместването** – промяна в потреблението на благото, която се дължи на изменението в относителните цени на стоките и услугите.

Крайният ефект от деформиращия цените данък върху стоките и услугите е **намаляване** на потреблението на облаганата стока (услуга).

Влиянието на данъка върху избора „труд – свободно време“ зависи от **относителния магнитуд на ефекта на дохода и ефекта на заместването**.

Влиянието на данъка върху **спестяванията** зависи от **относителния магнитуд на ефекта на дохода и ефекта на заместването**.

Крайният ефект от данъка върху лихвения доход (който не облага разходите за лихви) е **нарастване на заемите на дълъгнниците**.

ТЕМА 10

- Данъчното свръхбреме се дължи на деформациите на пазарите, т.е. промени в пазарното поведение на домакинства и фирми поради налагането на един или друг данък. То се причинява от **ефекта на заместване**.
- Единственият данък, който не внася деформации на пазарите е **поголовният данък**, чийто обект е физическата личност.
- Поголовният данък облага всички членове на обществото с еднаква абсолютна сума, независимо от тяхното социално положение (доход, имущество, потребление), т.е. $T = 1/N$.
- **Компенсираната криза на търсене** - показва връзката между цената и търсеното количество от дадена стока, дължащо се единствено на **ефекта на заместване** вследствие промени в цената на стоката спрямо др. стоки.
- **Компенсираната криза на предлагане** - показва връзката между цената и предлагането количество от дадена стока, дължащо се единствено на **ефекта на заместване** вследствие промени в цената на стоката спрямо др. стоки.

ИЗЛИШНО ДАНЪЧНО БРЕМЕ - чиста загуба на обществено благосъстояние от използването на деформиращи данъци (данъци, които променят поведението на икономическите агенти (потребители, производители, инвеститори и други) по начин, който отклонява ресурсите от тяхната оптимална или ефективна употреба. Тоест, тези данъци създават икономически изкривявания, като нарушават пазарната ефективност, тъй като водят до промени в търсенето, предлагането или разпределението на ресурсите, които не отговарят на принципите на пазарната рационалност).

- При един и същ приход за фиска, поголовният данък намалява благосъстоянието на индивида по-малко, отколкото деформацията цените данък върху бирата;
- При еднаква загуба на индивидуално благосъстояние, поголовният данък осигурява по-голям приход за фиска от данъка върху бирата.

ТЕМА 11

- **Оптимална данъчна система означава Парето-ефикасна данъчна система, която максимизира функцията на обществено благосъстояние.**
- Прилаганите от съвременните държави данъци генерираят **неефикасност (свръхбреме)**, защото деформират решенията на стопанските субекти (оказват ефект на заместване).
- По-известните концепции са:
 - Правило на Рамзи - за да се минимизира дисторсията (изкривяването) в търсенето и предлагането, данъкът трябва да бъде по-нисък върху стоки с по-еластично търсене и по-висок върху стоки с по-малко еластично търсене.
 - Правило на Корлит-Хейг - оптималното разпределение на данъчните тежести в контекста на непълна информация за потреблението и при наличие на компенсационни ефекти за индивидите. Правилото дава насоки за оптимално разпределение на данъците, когато се вземат предвид негативните ефекти върху различните групи от населението, особено с оглед на производството и потреблението на стоки и включва компенсации за различни групи потребители. По-висок данък върху стоки с по-голямо еластично търсене, както и по-нисък данък върху стоки с по-малко еластично търсене.
 - При данъчно облагане на две стоки (или услуги) ефикасността изисква стоката (услугата), която е допълваща по отношение на свободното време, да се облага с по-висока данъчна ставка от другата стока (услуга).
- Свръхбремето от данъка върху стоката с висока ценова еластичност е значително по-голямо от свръхбремето на данъка върху стоката с ниска ценова еластичност.
- Две основни теоретични концепции:
 - Негативен подоходен данък - комбинация от трансфер от държавата за всеки данъкоплатец и единна (плоска) данъчна ставка.
 - Модел на Стърн

Тайната на оптималното данъчно облагане е във верния баланс между **справедливост и ефикасност** на данъчното облагане.

ТЕМА 12

- ❖ **Коефициент на децентрализация** - отношението между публичните разходи на местно ниво и общият размер на публичните разходи.

